

УДК 352.07
JEL H70, H89, R59, Q01

І. М. Гринчишин

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього
НАН України», м. Львів
e-mail: i.hrynchyshyn@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0339-9227>

**СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС**

Досліджено теоретичні засади функціонування спроможних територіальних громад. Узагальнено наукові підходи до трактування категорій «територіальна громада» та «спроможність». Запропоновано трактувати спроможність територіальної громади як наявність умов (фінансових, інфраструктурних, кадрових), здатність у процесі функціонування забезпечити належний рівень публічних послуг і розвитку громади загалом, можливість оцінити та задіяти потенціал задля зміцнення спроможності. Визначено параметри спроможності територіальної громади за суб'єктною приналежністю, елементами функціональної спроможності та критеріальними ознаками досягнення спроможності. Виокремлено концептуальні засади зміцнення спроможності територіальних громад на основі підходу, орієнтованого на розвиток громади, сутність якого полягає в ідентифікації сильних сторін громади та забезпеченні її розвитку.

***Ключові слова:** територіальна громада, спроможна територіальна громада, фінансова спроможність, інфраструктурна спроможність, кадрова спроможність, потенціал.*

Hrynchyshyn I. CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES: THEORETICAL DISCOURSE

The article analyzes the theoretical principles of functioning of the capable territorial communities. The scientific approaches to the interpretation of the categories "territorial community" and "capacity" are generalized, and on this basis it is proposed to consider the capacity of a territorial community as the availability of conditions (financial, infrastructural, personnel), the ability to ensure the proper level of public services and community development in the process, to assess and leverage potential for capacity building. The parameters of the capacity of a territorial community are determined according to the subject membership, elements of functional capacity and criterion signs of capacity achievement. It is important to distinguish between the capacity of a territorial community, firstly, as the ability to provide public services, and secondly, as opportunities for its socio-economic development. In view of this, evidence of the achievement of the goal of a functioning of a territorial community should primarily be the sectoral indicators for providing public services. Another important direction of capacity assessment is parameterization of the signs of community development. The author proves that opportunities for strengthening the capacity of territorial communities are based on the identification and utilization of their potential (investment, economic, managerial, financial, human, capacity of public participation) and are determined by increased levels of efficiency, quality and availability of public services, as well as community development in the long run. The conceptual foundations for strengthening the capacity of territorial communities based on the community-based approach, the essence of which identifies the strengths of the community and ensures its development, are outlined.

***Keywords:** territorial community, capable territorial community, financial capacity, infrastructure capacity, personnel capacity, potential.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах реформи місцевого самоврядування одним з найбільш пріоритетних завдань є забезпечення спроможності територіальних громад. Зауважимо, лише спроможна територіальна громада має здатність акумулювати необхідні ресурси для ефективного надання суспільних послуг. З огляду на зазначене актуалізуються питання науково-практичних засад функціонування територіальних громад з виокремленням критеріальних ознак досягнення їх спроможності, суб'єктної приналежності, елементів функціональної спроможності.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади дослідження розвитку територіальних громад і питань їх спроможності знайшли відображення в наукових працях таких вчених: Л. Я. Беновської, П. В. Жука, М. І. Карліна, В. С. Кравціва, І. О. Луніної, О. В. Ольшанського, А. П. Павлюк, Х. О. Патицької, О. В. Сизоненко, І. З. Сторонянської, І. Р. Тимечко,

С. Л. Шульц та ін. Водночас упродовж останнього часу у наукових дослідженнях превалювали питання щодо науково-практичних і методичних засад саме формування територіальних громад на засадах спроможності, питання ж зміцнення спроможності громад і виокремлення потенціалу як важливої складової спроможних територіальних громад висвітлені меншою мірою.

Метою статті є поглиблення та розвиток наукових засад спроможності територіальних громад.

Основні результати дослідження. У 2015 р. у контексті реформи адміністративно-територіального устрою та територіальної організації влади в науковий та практичний лексикон введено поняття «спроможна територіальна громада». Теоретичне обґрунтування сутності спроможної територіальної громади визначається єдністю двох понять: «територіальна громада» та «спроможність».

Варто звернути увагу на різноманітність підходів до трактування категорії «територіальна громада». Так, Л. Я. Бенюк виокремила територіальну громаду з трьох позицій (як соціальну спільноту, як базову ланку адміністративно-територіального устрою, як суб'єкт місцевого самоврядування) та запропонувала системний підхід до визначення територіальної громади як комплексне поєднання трьох попередніх [1, с. 35]. Х. О. Патицька розглядає якісний, екологічний, етнографічний, соціологічний, економічний підходи та наводить власне визначення територіальної громади, який відрізняється від інших підходів акцентом на потребі забезпечення інтересів кожного жителя-члена громади, території та безпосередньо територіальної громади [2]. І. Р. Тимечко визначає більш широкий підхід до трактування сутності поняття «територіальна громада» та зосереджує свою увагу на наявності спільних ресурсів у жителів громади, а також вказує на потребу в активній участі жителів при вирішенні питань її функціонування [3]. Слід зауважити, що всі ці підходи використовуються залежно від контексту дослідження. Додаткового обґрунтування потребує законодавче визначення територіальної громади.

Законодавче підґрунтя сутності терміна «територіальна громада» закріплено в Конституції України, Законі України «Про місцеве самоврядування», Законі України «Про засади адміністративно-територіального устрою України». Аналіз цих документів дозволяє стверджувати, що територіальна громада:

- наділена правами вирішувати питання місцевого значення [4];
- є складовою системи місцевого самоврядування, первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень [5];
- становить територіальну основу для реалізації місцевого самоврядування її жителів [6].

Поняття спроможності визначається в Академічному словнику української мови, по-перше, як наявність умов, сприятливих для чого-небудь, обставин, які допомагають чомусь; по-друге, як здатність до здійснення чого-небудь; по-третє, як можливість [7].

Багато вітчизняних науковців у своїх дослідженнях оперують нормативно-правовим визначенням «спроможна територіальна громада», однак слід зауважити, що виключність такого формулювання піддається сумніву та потребує додаткової аргументації.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні визначає потребу у формуванні спроможних громад через «проблему погіршення якості та доступності публічних послуг внаслідок *ресурсної неспроможності* переважної більшості органів місцевого самоврядування здійснювати власні і делеговані повноваження, а також нерозвиненість форм прямого народовладдя, *неспроможність членів громад* до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами

місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади». Очікуваними результатами реалізації цієї Концепції є «утворення об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення» [8]. Власне, саме в Концепції закладено широкий підхід до розуміння сутності територіальних громад та їх спроможності через чітку аргументацію проблематики функціонування органів місцевого самоврядування та низької громадської участі при вирішенні питань місцевого значення.

Методика формування спроможних громад визначає спроможними територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, враховуючи кадрові ресурси, фінансове забезпечення та розвиток інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [9].

Таким чином, у Методиці відображено більш звужений підхід до визначення спроможних територіальних громад, ніж задекларований концептуально.

Слід також звернути увагу на теоретичну неузгодженість багатьох видів спроможності територіальних громад, адже в згаданій вище Концепції вживаються терміни правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування (принципи); правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування (очікувані результати). У виданні ОЕСР «Підтримання темпу процесу децентралізації в Україні» використовують поняття фінансової та інвестиційної спроможності громади, а також операційної та управлінської спроможності [10].

О. В. Ольшанський пропонує розглядати внутрішню та зовнішню спроможність територіальної громади, вказуючи, що «фундаментальним посилом при цьому має бути адекватність завдань і можливості виконання їх, що спирається на потенціал громади як сукупність ресурсів» [11]. А. П. Павлюк також звертає увагу, що «поняття спроможності територіальної громади зведено до здатності надання на належному рівні послуг населенню», і в контексті звуженого підходу до формулювання спроможності територіальної громади наводить аргументи щодо необхідності урахування механізмів економічного розвитку територіальної громади [12].

Нам імпонує точка зору О. В. Сизоненко, яка стверджує, що варто розрізняти три види спроможності: 1) потенціальну чи розрахункову спроможність; 2) спроможність, яка юридично визнається КМУ; 3) реальну спроможність [13]. Однак, на нашу думку, розрахункова спроможність радше характеризується як наявність умов для формування спроможних громад, адже в процесі функціонування (навіть за наявності майже однакових

умов) територіальні громади, обираючи різні інструменти досягнення результатів, в кінцевому випадку можуть характеризуватись різними рівнями досягнення спроможності або ж взагалі вважатись неспроможними.

Різноманітність підходів і відмінні акценти при формулюванні сутності поняття «спроможна

територіальна громада» потребує авторської інтерпретації вказаного терміна, з'ясування суб'єктної визначеності, основних елементів функціональної спроможності та критеріальних ознак її досягнення (рис. 1).

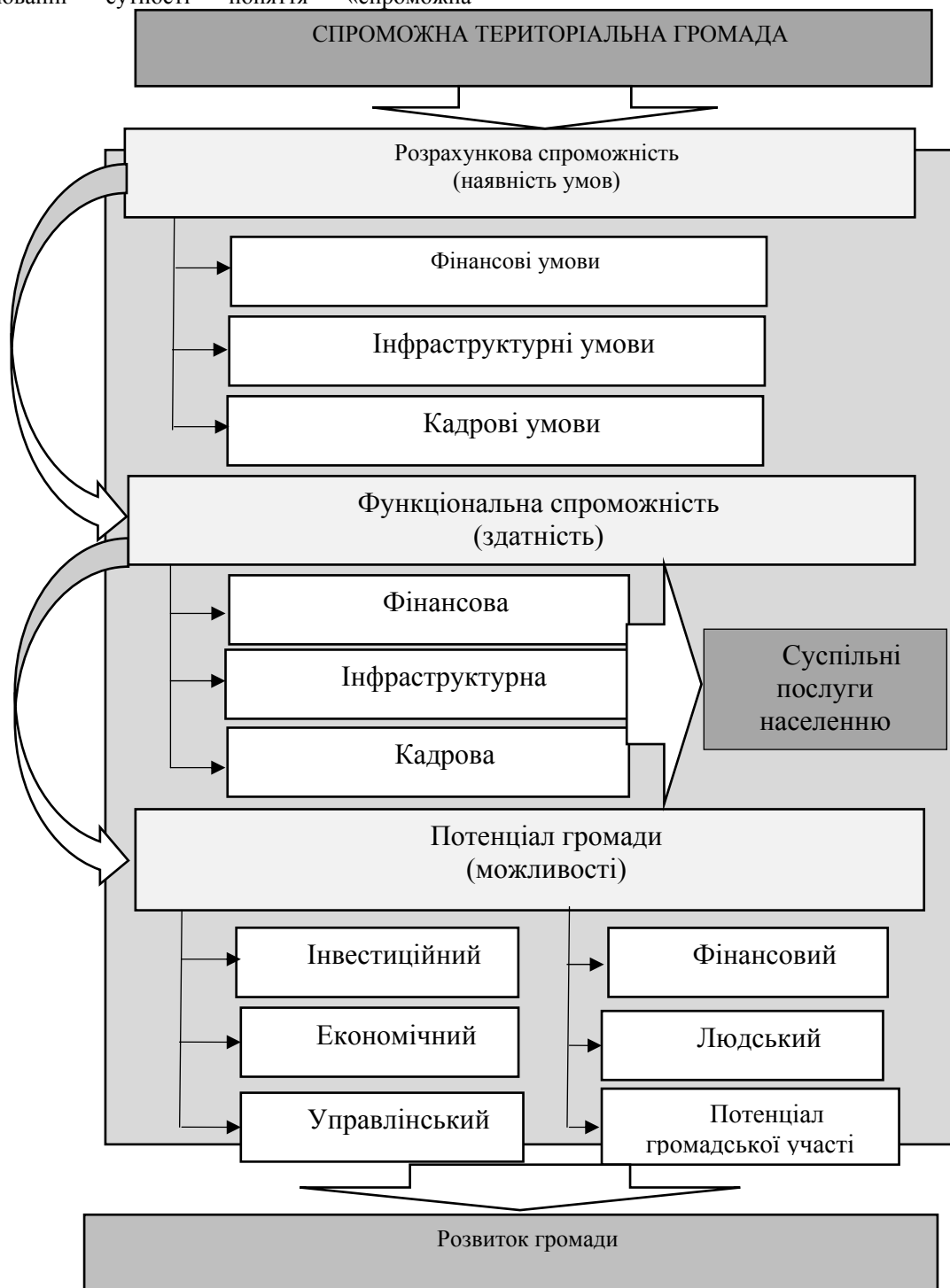

Рис. 1. Інтерпретація складових терміна «спроможність територіальної громади»

Побудовано автором.

Суб'єктна визначеність. Варто розрізнити спроможність територіальної громади та спроможність виключно органів виконавчої влади. Найбільш вдалим визначенням спроможності органів влади є наукове обґрунтування вказаного терміна

Чиказьким агентством планування (у визначенні – «спроможність муніципалітету»), що трактується як здатність муніципалітету забезпечити надання послуг на постійній основі для досягнення місцевих і регіональних цілей (державні послуги, ідентичність

громади, а також регіональний та місцевий економічний розвиток) [14]. Спроможність територіальної громади визначається єдністю спроможності органів влади та участі мешканців громади в її життєдіяльності.

Елементи функціональної спроможності. На нашу думку, слід розрізняти бюджетну спроможність, інфраструктурну та кадрову спроможність територіальної громади, комплексне урахування яких являє собою їх функціональну спроможність. Загалом функціональна спроможність територіальних громад визначається сукупністю ресурсів, процесів і результатів, що у підсумку дозволять зробити висновок про рівень досягнення спроможності, а також спроможність чи неспроможність територіальної громади.

Критеріальні ознаки досягнення спроможності. Як зазначають В. В. Іванишин, А. М. Стельмащук та І. Ю. Леськів, словосполучення «спроможна територіальна громада» вказує носія спроможності, однак не відображає, що саме має бути здатною робити ця громада [15].

Зауважимо, що формулювання спроможності територіальної громади як здатності надавати суспільні послуги задекларовано в згаданій вище Методиці, однак під час оцінювання не завжди враховують рівень надання послуг. Так, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства щорічно проводить оцінювання фінансової спроможності територіальних громад, за результатами якого формує їх рейтинг. Позиція Міністерства полягає в тому, що цей рейтинг може бути використаний «для здійснення аналізу щодо ефективності мобілізації власних ресурсів, раціональності використання бюджетних коштів і прийняття якісних управлінських рішень» [16]. В оцінці враховано окремі показники, зокрема власні доходи на одного мешканця, рівень дотаційності та капітальних видатків на одного мешканця без субвенцій з держбюджету, питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах [16].

Виходячи з базового визначення спроможної територіальної громади, на нашу думку, критеріальними показниками (короткострокові цілі) передусім мали б слугувати секторальні показники надання публічних послуг. Іншим, не менш важливим, напрямом оцінювання спроможності є параметризація ознак розвитку громади, наприклад встановлення порогових значень обсягу капітальних видатків та інших показників.

Таким чином, важливо розрізняти спроможність, по-перше, як здатність задовольняти послуги, а по-друге, як можливість її соціально-економічного розвитку. Погоджуємось з думкою М. Charman і К. Kirk, які зазначають, що спроможність громади визначається можливостями та створенням передумов для «розвитку громади в довгостроковій перспективі» [17]. Власне, в цій тезі і криється основна дилема: пошук розумного балансу між спрямуванням ресурсів для належного функціонування на сучасному етапі, що визначається рівнем надання публічних послуг, а також спрямування частини ресурсів в проекти та

заходи, що сприятимуть її довгостроковому розвитку. Для кожної громади це своєрідний вибір, що подекуди визначається багатьма політичними, економічними, соціальними факторами.

Підсумовуючи вищевикладені міркування, сформуємо визначення спроможності територіальних громад. На нашу думку, спроможність територіальної громади – це *наявність умов* (фінансових, інфраструктурних і кадрових), на основі яких у процесі функціонування визначається *здатність* територіальної громади надавати публічні послуги, а також *можливість* задіяти невикористаний та прихований потенціал (інвестиційний, економічний, людський, управлінський, фінансовий, громадської участі) задля розумного, сталого та інклюзивного розвитку територіальної громади.

Важливо окреслити концептуальні напрями розвитку спроможних територіальних громад. Європейська практика вказує на кілька альтернативних підходів до зміцнення спроможності громад:

1) базується на виявленні проблем та їх усуненні;

2) побудований на сильній стороні (підхід, орієнтований на розвиток громади) [18]. Деталізація концептуальних засад зміцнення спроможності територіальних громад є перспективою наших подальших досліджень.

Висновки. Узагальнення вищевикладених тверджень дає змогу зробити такі висновки:

1. Спроможність територіальних громад визначає *наявність умов* (фінансових, інфраструктурних та кадрових), на основі яких у процесі функціонування визначається *здатність* територіальної громади надавати публічні послуги, а також *можливість* задіяти невикористаний та прихований потенціал (інвестиційний, економічний, людський, управлінський, фінансовий, громадської участі) задля розумного, сталого та інклюзивного розвитку територіальної громади.

2. Функціональну спроможність територіальної громади визначають ресурси (фінансові, кадрові та інфраструктурні), процеси та результати надання послуг мешканцям. Можливості зміцнення спроможності територіальних громад базуються на ідентифікації та задіянні їх потенціалу (інвестиційного, економічного, управлінського, фінансового, людського, потенціалу громадської участі) та визначаються підвищенням рівня ефективності, якості та доступності публічних послуг, а також розвитку громади у довгостроковій перспективі.

3. Серед концептуальних напрямів зміцнення спроможності громади варто використовувати підхід, орієнтований на розвиток громади, який полягає у визначенні сильних сторін і дозволяє забезпечити її всебічний розвиток.

Список використаних джерел

1 Бенюк Л. Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. *Регіональна економіка*. 2018. №1. С. 30-39.

- 2 Патицька Х. О. Територіальна громада в політико-правовій практиці сучасної України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4(108). Механізми ефективного розвитку прикордонних територій. С. 320-328. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_4_41
- 3 Тимечко І. Р. Узагальнення підходів щодо сутності територіальної громади України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*: зб. наук. пр. 2017. Вип. 1(7). С. 164-170. URL: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-27.pdf>
- 4 Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. *Законодавство України*: сайт. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
- 5 Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
- 6 Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України. Зареєстровано 22.02.2018 р. №8051. *Верховна Рада України*: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508
- 7 Спроможність. *Академічний словник української мови*: сайт. 2018. URL: <http://sum.in.ua/s/spromozhnistj>
- 8 Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>
- 9 Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 8.04.2015 р. №214. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п>
- 10 Підтримання темпу процесу децентралізації в Україні. *ОЕСР*: сайт. 2018. URL: <https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/9789264301481>
- 11 Ольшанський О. В. Спроможність громад в аспекті теоретико-прикладної ідентифікації. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. 2016. Вип. 4(55). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-4/doc/3/02.pdf>
- 12 Павлюк А. П. Економічні аспекти формування спроможних територіальних громад в Україні. *Стратегічні пріоритети*: наук. аналіт. зб. 2016. №1(38). С. 162-168. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/15-1474017754.pdf>
- 13 Сизоненко О. В. Проблеми формування спроможних територіальних громад в умовах процесу децентралізації. *Експериментальні та теоретичні дослідження в сучасних науках*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 5 серпня 2018 р. у м. Суми. 2018. Т. 2. С. 92-95. URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2114/1/05.08.2018_Tom_2-93-96.pdf
- 14 *Municipal Capacity: strategy paper*. Chicago Metropolitan Agency for Planning. 2017. 51 p. URL: https://www.transformillinois.org/wp-content/uploads/2018/03/MunicipalCapacityStrategyPaper_November-2017.pdf
- 15 Іванишин В. В., Стельмашук А. М., Леськів І. Ю. Інституційно-інноваційне забезпечення розвитку спроможних сільських територіальних громад в умовах євроінтеграції. *Сталій розвиток економіки*. 2018. №1(38). С. 5-15. URL: https://www.uniepr.km.ua/images/uploads/_1_2018.pdf
- 16 Оцінка фінансової спроможності 366 об'єднаних територіальних громад за 2017 р. *Децентралізація в Україні*: сайт. Лютий 2018 р. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/177/Буклет_-_Рейтинг_фін._спром_366_ОТГ_за_2017.pdf
- 17 Chapman M., Kirk K. *Lessons for Community Capacity Building: A Summary of Research Evidence*. Research Department Scottish Homes, 2001. URL: <http://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/scothomes30.pdf>
- 18 Mathie, A., & Cunningham, G. From clients to citizens: Asset-based Community Development as a strategy for community-driven development. 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0961452032000125857>

References

- 1 Benovska, L. Ya. (2018). Terytorial'na hromada yak sub'`yekt rehulyuvannya rozvytku terytoriy: teoretychni aspekty [Territorial community as a subject of regulation of territorial development: theoretical aspects]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 1, 30-39. [in Ukrainian].
- 2 Patytska, Kh. O. (2014) Terytorial'na hromada v polityko-pravoviyi praktytsi suchasnoyi Ukrainy [Territorial community in the political and legal practice of modern Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]*: Vol. 108(4). Mekhanizmy efektyvnoho rozvytku prykordonnnykh terytoriy [Mechanisms of effective development of border areas] (pp. 320-328). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_4_41 [in Ukrainian].
- 3 Tymechko, I. R. (2017) Uzahal'nennya pidkhodiv shchodo sutnosti terytorial'noyi hromady Ukrainy [Generalization of approaches to the essence of the territorial community of Ukraine]. In *Naukovyy visnyk Mukachiv's'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Economy]*: Vol. 7(1) (pp. 164-170). Retrieved from <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-27.pdf> [in Ukrainian].
- 4 Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996). Law of Ukraine, adopted on 1996, Jun 28, 254k/96-BP. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп> [in Ukrainian].
- 5 Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini [About local self-government in Ukraine] (1997). Law of Ukraine, adopted on 1997, May 21, 280/97-ВР. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вп> [in Ukrainian].
- 6 Proekt Zakonu pro zasady administrativno-terytorial'noho ustroyu Ukrayiny. [Draft Law on the principles of the administrative-territorial structure of Ukraine] (2018). Registration date 2018, Feb 22, No 8051. *Supreme Council of Ukraine*: Web-portal. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508 [in Ukrainian].
- 7 Spromozhnist' [Ability] (2018). *Academic dictionary of the Ukrainian language*: Website. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/spromozhnistj> [in Ukrainian].
- 8 Pro skhvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlyady v Ukrayini [On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine] (2014). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2014, Apr 1, 333-p. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> [in Ukrainian].
- 9 Pro zatverdzhennya Metodyky formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad [On approval of the Methodology of establishment of capable territorial communities] (2015). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2015, Apr 8, 214. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-p> [in Ukrainian].
- 10 Pidtrymannya tempu protsesu detsentralizatsiyi v Ukrayini [Maintaining the momentum of decentralization process in Ukraine] (2018). *OECD*: Website. Retrieved from <https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/9789264301481-uk#> [in Ukrainian].
- 11 Olshansky, O. V. (2016). Spromozhnist' hromad v aspekti teoretyko-prykladnoyi identyfikatsiyi [The capacity of communities in the aspect of theoretical and applied identification]. In *Teoriya ta praktyka derzhavnogo upravlinnya [Theory and practice of public administration]*: Vol. 4(55). Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-4/doc/3/02.pdf> [in Ukrainian].
- 12 Pavlyuk, A. P. (2016). Ekonomichni aspekty formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad v Ukrayini [The economic aspects of the formation of capable territorial communities in Ukraine]. In *Stratehichni priorytety [Strategic priorities]*: Vol. 1(38) (pp. 162-168). Retrieved from <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/15-1474017754.pdf> [in Ukrainian].
- 13 Syzonenko, O. V. (2018). Problemy formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad v umovakh protsesu detsentralizatsiyi [Problems of formation of capable territorial communities in the conditions of decentralization process] In *Eksperymental'ni ta teoretychni doslidzhennya v suchasnykh naukakh [Experimental and theoretical studies in modern sciences]*: Proceeding of the International scientific and practical conference, 2018, August 5, Sumy: Vol. 2 (pp. 92-95). Retrieved from http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2114/1/05.08.2018_Tom_2-93-96.pdf [in Ukrainian].
- 14 *Municipal Capacity: strategy paper*. Chicago Metropolitan Agency for Planning (2017). Retrieved from https://www.transformillinois.org/wp-content/uploads/2018/03/MunicipalCapacityStrategyPaper_November-2017.pdf
- 15 Ivanyshyn, V. V., Stelmashchuk, A. M., & Leskiv, I. Yu. (2018). Instyutsiyno-innovatsiynе zabezpechennya rozvytku spromozhnykh sil's'kykh terytorial'nykh hromad v umovakh yevrointehratsiyi [Institutional and innovative support for the development of capable rural communities in the context of European integration]. *Staly rozvytok ekonomiky – Sustainable development of economy*, 1(38), 5-15. Retrieved from https://www.uniep.km.ua/images/uploads/_1_2018.pdf [in Ukrainian].
- 16 Otsinka finansovoyi spromozhnosti 366 ob'yednanykh terytorial'nykh hromad za 2017 r. [Estimation of the financial capacity of 366 united territorial communities for 2017] (2018, Feb). *Decentralization in Ukraine*: Website. Retrieved from https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/177/Буклет_-_Рейтинг_фін_спром_366_ОТГ_за_2017.pdf [in Ukrainian].
- 17 Chapman, M., & Kirk, K. (2001). *Lessons for Community Capacity Building: A Summary of Research Evidence*. Research Department Scottish Homes. Retrieved from <http://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/scothomes30.pdf>
- 18 Mathie, A., & Cunningham, G. (2010). *From clients to citizens: Asset-based Community Development as a strategy for community-driven development*. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0961452032000125857>

Надійшло 22.11.2018 р.